

	A. M A N N E N.											
	Nijverheid.			Landbouw.			Handel en verkeer.			Overige beroepen.		
	beneden 18 jaar.	18—60 jaar.	60 j. en daarb.	beneden 18 jaar.	18—60 jaar.	60 j. en daarb.	beneden 18 jaar.	18—60 jaar.	60 j. en daarb.	beneden 18 jaar.	18—60 jaar.	60 j. en daarb.
Totale bevolking . . .	14,8	78,4	6,8	10,1	76,7	13,2	6,7	84,9	8,4	3,4	87,9	8,7
Duitschers	4,1	84,6	11,3	4,0	71,8	24,2	2,6	88,3	9,0	3,7	87,6	8,6
Belgen	8,1	82,7	9,2	8,9	72,1	19,0	4,1	83,2	12,7	1,0	94,1	4,9
Overige vreemdelingen	11,5	83,9	4,7	0,6	68,9	30,5	1,6	91,5	7,0	1,3	91,5	7,2

	B. V R O U W E N.											
	Nijverheid.			Landbouw.			Handel en verkeer.			Overige beroepen.		
	beneden 18 jaar.	18—60 jaar.	60 j. en daarb.	beneden 18 jaar.	18—60 jaar.	60 j. en daarb.	beneden 18 jaar.	18—60 jaar.	60 j. en daarb.	beneden 18 jaar.	18—60 jaar.	60 j. en daarb.
Totale bevolking . . .	23,0	70,7	6,2	17,4	69,7	12,9	3,6	79,0	17,5	18,2	78,2	3,6
Duitschers	13,0	82,1	4,9	13,0	58,4	23,6	2,7	83,6	13,7	3,1	91,6	5,4
Belgen	10,4	83,2	6,3	15,3	71,1	13,6	2,3	84,2	13,5	11,8	82,5	5,7
Overige vreemdelingen	12,1	82,8	5,1	14,3	57,2	28,6	—	90,3	9,6	2,0	96,7	1,4

Uit deze cijfers blijkt duidelijk dat bij beide geslachten, bijna zonder uitzondering, de lagere leeftijdsklassen bij de vreemdelingen zwakker zijn bezet dan dit bij de totale bevolking het geval is, en dat behalve bij den landbouw, waar de hoogste leeftijdsklassen bij de vreemdelingen relatief veel hoger percentages vertoonen dan bij de totale bevolking, bij de andere groepen de middelste leeftijdsklassen relatief de sterkste bezetting hebben.

Ten slotte wordt hieronder nog een overzicht gegeven van de verdeling der vreemdelingen naar den burgerlijken staat, eveneens vergeleken met die verdeling bij de totale bevolking.

PERSONEN ARBEIDENDE IN	Op 100 in het beroep werkzaam komen gehuwden.							
	Totale bevolking.		Duitschers.		Belgen.		Overige vreemdelingen.	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
de nijverheid	54,6	19,6	70,3	28,7	65,9	34,7	59,3	27,6
den landbouw	54,4	35,5	74,8	49,7	61,5	41,9	77,6	28,6
handel en verkeer	65,5	64,7	66,2	51,4	74,8	57,3	63,3	52,8
de overige beroepen	61,3	9,3	25,6	4,6	68,1	8,0	52,0	5,0

Bij de mannen, maar vooral bij de vrouwen, is het aantal gehuwden in de nijverheidsbedrijven bij alle vreemdelingen belangrijk grooter dan bij de totale bevolking. Ook in den landbouw is dit het geval, met uitzondering van de vrouwelijke overige vreemdelingen.

In den handel is het relatief aantal gehuwde mannen onder de vreemdelingen beduidend grooter dan bij de totale bevolking, doch bij de vrouwen is juist het tegenovergestelde het geval.

Bij de vrije en overige beroepen vertoont het cijfer der gehuwde mannelijke Duitschers in vergelijking met die der andere vreemdelingen en der totale bevolking, een zeer laag percentage, gevolg van het betrekkelijk groot aantal ordebroeders en geestelijken onder hen, die in hoofdzaak bij het onderwijs werkzaam zijn.

HOOFDSTUK V.

Woningstatistiek.

Tot goed verstand van de absolute cijfers en de daaruit berekende verhoudingscijfers die in dit hoofdstuk voorkomen, alsmede van de daaraan vastgeknoopte beschouwingen, wordt hier nog eens in hoofdzaak herhaald wat reeds in de Inleiding tot de uitkomsten der woningstatistiek is medegedeeld.

De cijfers der woningstatistiek zijn ontleend aan de opgaven door hoofden van gezinnen en afzonderlijk levende personen verstrekt op de kaarten der volkstelling.

Aan dezen toch werden de volgende drie vragen gesteld, waarvan de eerste uit den aard der zaak door afzonderlijk levende personen niet behoefde te worden beantwoord.

- Hoeveel personen wonen in zijn (haar) gezin te zamen? Hij (zij) zelf(ve) medegerekend.
- Hoeveel vertrekken bewoont hij (zij) met zijn (haar) gezin? (keukens, glasdichte serres en alcoven mede te rekenen; bedsteden niet. Kelders, zolders en stallen alleen dan mede te rekenen, als zij bewoond worden of aldaar geregeld nachtverblijf gehouden wordt. Winkelruimten niet mede te rekenen. Zij, die een schip of wagen bewonen, moeten dit hier bovendien vermelden).
- Hoeveel dezer vertrekken staan door een raam of deur in onmiddellijke gemeenschap met de buitenlucht?

Waar bij de bewerking bleek dat de beantwoording dier vragen door de betrokken personen niet of onvolledig was geschied, of wanneer bleek, dat het aantal kaarten, in den gezinsomslag aanwezig, niet in overeenstemming was met de beantwoording van vraag *a* door het hoofd des gezins, of indien het aantal vertrekken bij *c* genoemd grooter was dan dat bij *b* vermeld, zoodat vermoedelijk de aantallen ramen en deuren in plaats van dat der vertrekken was opgegeven, dan werd de kaart ter aanvulling of verbetering teruggezonden.

Deze punten waren de eenige, die tijdens de bewerking door het Centraal-Bureau voor de Statistiek aan controle konden worden onderworpen. Op andere punten (of het aantal vertrekken juist was vermeld, en bijv. glasdichte serres, keukens en alcoven wel steeds, zolders, kelders en stallen, voor zoover zij werden bewoond of geregeld werden beslapen, als vertrekken waren medegerekend, en of omgekeerd niet ook zolders enz., die niet werden geregeld bewoond of beslapen, als vertrekken waren medegerekend; en of het aantal vertrekken bij *c* vermeld, niet te groot of te klein was opgegeven) was controle, althans gedurende de bewerking, te eenen male onmogelijk. In hoeverre de tellers in staat zijn geweest op de beantwoording der vragen *b* en *c* eenige rechtstreeksche controle uit te oefenen, blijkt niet.

Ofschoon het aanvankelijk in de bedoeling lag alle hoofden van gezinnen en afzonderlijk levende personen in deze statistiek te betrekken, bleek bij de bewerking, dat enkele categorieën dezer personen noodzakelijk buiten deze statistiek moesten blijven, terwijl het voor andere beter werd geacht haar daarin niet op te nemen.

Tot de eerste categorieën behoorden de gezinshoofden of afzonderlijk levende personen,

die wel opgegeven hadden in eene gemeente werkelijke woonplaats te hebben, doch wier woonplaats aldaar niet was gevonden, en de gezinshoofden en afzonderlijk levende personen die, zonder zich uit het bevolkingsregister te hebben laten afschrijven (de eersten met hunne gezinnen), tijdelijk in het buitenland vertoefden en in de gemeenten hunner werkelijke woonplaatsen op het oogenblik der volkstelling geene woningen hadden.

Tot de andere categorieën behooren in de eerste plaats de, niet tot de eigenlijke gestichtsbevolking behorende, doch desondanks in gestichten levende gezinnen of afzonderlijk levende personen, omdat zij in vele gevallen, men denke aan bewoners van kloosters, kazernen, krankzinnigengestichten, kostscholen en dergelijke, wat hunnen woningtoestand betreft, in bijzondere omstandigheden verkeerden en het vaak moeilijk is uit te maken hoeveel vertrekken in de instellingen door hen worden bewoond. Het scheen daarom gewenscht de bevolking der gestichten geheel buiten deze statistiek te laten. Voorts zijn niet opgenomen de schippers, voor zooveel zij in schepen woonden, alsmede zij die in bewoonde wagens leefden, omdat door enkele gemeentebesturen op de onbetrouwbaarheid der gegevens betreffende de woongelegenheden dier personen was gewezen, terwijl meestal, wegens afwezigheid der schepen of wagens, controle niet mogelijk was, en om dezelfde reden verbetering of aanvulling van foutief of niet beantwoorde vragen achterwege moest blijven.

De statistiek geeft voor elk der gemeenten met meer dan 10 000 zielen, met onderscheiding naar de wijken, afdelingen, buurten, dorpen enz. (voor zooveel eene dergelijke verdeling bestond) voor de groepen der gemeenten in iedere provincie en in het Rijk en voor iedere provincie en het Rijk zelf, in tabel I een overzicht van het totaal aantal bewoonde woningen, gesplitst naar het aantal bewoonde vertrekken, met vermelding van het aantal dier laatste, die niet door een deur of raam in onmiddellijke gemeenschap met de buitenlucht stonden, en van het aantal personen, die in de verschillende soorten van woningen woonden.

In tabel II is voor dezelfde territorien als in tabel I het aantal woningen verdeeld naar het aantal bewoonde vertrekken, in verband met het gemiddeld aantal personen per vertrek.

In tabel III zijn de hoofden van gezinnen onderscheiden naar de hoofdklassen, voor de beroepstelling van 31. December 1899 aangenomen, en daarbij afzonderlijk vermeld, hoeveel van die hoofden in elke beroepsklasse met hunne gezinnen woonden in woningen met gemiddeld meer dan 2 personen per vertrek.

Eene volledige woningstatistiek kan de inhoud dezer drie tabellen zeker niet worden genoemd. Daarvoor toch zouden meerdere punten dan de bovengenoemde (als: grootte der vertrekken, slaapgelegenheden, drinkwatervoorziening, vochtigheid, toestand der riolen en privaten, bouwvalligheid en dergelijke) in het veld van onderzoek moeten zijn betrokken. Het is intusschen niet mogelijk deze gegevens ter gelegenheid eener volkstelling te verzamelen; zij zullen alleen door speciale plaatselijke enquêtes, gelijk reeds meermalen in verschillende gemeenten werden ingesteld, te verkrijgen zijn.

Uit den inhoud dezer drie tabellen zijn de hiernavolgende samenvattende overzichten en verhoudingsgetallen berekend.

In de eerste plaats geeft nevenstaande tabel zoowel in absolute cijfers als in verhoudingscijfers voor elke provincie, voor de 9 groepen van gemeenten, voor het Rijk en voor de 8 gemeenten met meer dan 50 000 inwoners, een overzicht van het aantal woningen, verdeeld naar het aantal vertrekken. Tevens wordt daarbij vermeld hoeveel ten 100 van de vertrekken niet met de buitenlucht in onmiddellijke gemeenschap staan.

TOTAAL AANTAL WONINGEN VERDEELD NAAR HET AANTAL VERTREKKEN MET VERMELDING
HOEVEEL VERTREKKEN IN VERHOUDING TOT HET TOTAAL NIET IN ONMIDDELLIJKE
GEMEENSCHAP MET DE BUITENLUCHT STAAN.

PROVINCIEËN, GROEPEN VAN GEMEENTEN EN GEMEENTEN.	AANTAL WONINGEN MET														
	EEN VERTREK.			TWEË VERTREKKEN.			DRIË VERTREKKEN.			VIER EN VIJF VERTREKKEN.			ZES EN MEER VERTREKKEN.		
	TOTAAL.	in % van het totaal aantal woningen.	per 100 vertrekken totaal aantal woningen niet in onmidd. gemeenschap met de buitenlucht.	TOTAAL.	in % van het totaal aantal woningen.	per 100 vertrekken totaal aantal woningen niet in onmidd. gemeenschap met de buitenlucht.	TOTAAL.	in % van het totaal aantal woningen.	per 100 vertrekken totaal aantal woningen niet in onmidd. gemeenschap met de buitenlucht.	TOTAAL.	in % van het totaal aantal woningen.	per 100 vertrekken totaal aantal woningen niet in onmidd. gemeenschap met de buitenlucht.	TOTAAL.	in % van het totaal aantal woningen.	per 100 vertrekken totaal aantal woningen niet in onmidd. gemeenschap met de buitenlucht.
Noordbrabant	19 945	17,7	0,08	38 249	34,0	2,31	25 404	22,6	3,77	20 864	18,5	4,41	8 117	7,2	5,45
Gelderland	26 969	23,6	0,21	37 593	32,9	4,47	20 525	18,0	8,25	16 936	14,8	10,01	12 231	10,7	5,65
Zuidholland	61 114	24,5	0,12	84 175	33,7	5,18	43 578	17,4	12,03	38 065	15,2	15,30	23 070	9,2	9,36
Noordholland	46 340	21,2	0,23	67 752	31,0	4,95	47 333	21,6	13,05	39 842	18,2	17,06	17 531	8,0	7,70
Zeeland	16 240	34,6	0,00 ⁰	15 723	33,5	3,34	6 788	14,5	6,37	5 670	12,1	7,27	2 502	5,3	6,54
Utrecht	10 522	19,5	0,08	18 800	34,8	4,21	9 832	18,2	7,37	9 250	17,1	9,06	5 596	10,4	5,90
Friesland	48 237	62,7	0,79	15 977	20,8	4,88	6 698	8,7	5,61	3 974	5,2	6,52	2 000	2,6	5,55
Overijssel	20 547	30,4	0,46	22 735	33,7	4,73	11 049	16,4	9,43	8 409	12,4	10,59	4 817	7,1	6,76
Groningen	34 857	54,0	1,17	15 650	24,2	5,03	6 279	9,7	6,36	4 916	7,6	7,04	2 876	4,5	6,83
Drenthe	18 853	65,8	1,44	5 846	20,4	3,58	1 981	6,9	5,33	1 228	4,3	5,44	743	2,6	3,28
Limburg	4 313	7,9	0,07	11 855	21,7	2,21	11 921	21,9	3,20	17 702	32,5	2,97	8 720	16,0	2,48
Het Rijk	307 937	28,3	0,46	334 355	30,7	4,40	191 383	17,6	9,18	166 856	15,3	11,15	88 205	8,1	6,97
Gemeenten met 500 en minder inw.	819	20,1	—	1 266	31,1	5,45	850	20,9	2,40	879	21,6	3,24	255	6,3	3,70
501—1 000 "	7 887	26,2	0,08	9 503	31,6	2,03	5 997	20,0	2,96	5 041	16,8	2,79	1 635	5,4	2,68
1 001—2 000 "	29 388	30,1	0,13	30 028	30,7	2,60	17 263	17,7	3,35	15 556	15,9	3,71	5 437	5,6	3,52
2 001—5 000 "	77 869	33,2	0,67	73 458	31,3	2,57	38 422	16,4	4,14	31 150	13,3	4,68	13 687	5,8	4,49
5 001—10 000 "	64 253	35,8	0,79	53 742	29,9	3,18	28 589	15,9	4,89	22 427	12,5	5,42	10 686	5,9	4,55
10 001—20 000 "	48 767	37,2	0,30	38 720	29,6	4,25	18 674	14,3	7,85	14 768	11,3	9,78	10 008	7,6	6,29
20 001—50 000 "	20 360	20,0	0,56	34 699	34,1	5,57	20 293	19,9	10,13	15 324	15,0	12,08	11 203	11,0	7,34
50 001—100 000 "	9 446	18,0	0,06	16 678	31,7	5,05	10 896	20,7	9,19	8 560	16,3	11,66	6 977	13,3	6,64
boven 100 000 "	49 148	19,1	0,17	76 261	29,6	7,47	50 399	19,6	18,36	53 151	20,7	21,17	28 327	11,0	9,94
Amsterdam	22 359	19,1	0,19	30 085	25,7	8,43	26 133	22,4	19,95	27 564	23,6	21,23	10 762	9,2	9,34
Rotterdam	13 710	20,1	0,25	23 044	41,1	7,13	11 434	16,8	23,08	9 763	14,3	23,74	5 251	7,7	16,67
's-Gravenhage	9 346	19,0	—	11 349	23,1	5,73	8 234	16,8	11,16	10 988	22,3	14,03	9 232	13,8	8,39
Utrecht	3 733	16,2	0,13	6 783	29,5	7,51	4 548	19,8	10,47	4 836	21,1	12,76	3 082	13,4	7,75
Arnhem	1 213	10,0	0,23	3 949	32,4	8,12	2 342	19,2	18,02	2 417	19,9	16,27	2 257	18,5	6,22
Leiden	1 861	15,1	0,05	4 286	34,8	3,35	2 902	23,6	6,03	1 921	15,6	8,76	1 350	10,9	6,93
Haarlem	1 469	10,5	0,07	3 984	28,5	3,54	3 964	23,4	5,68	2 650	19,0	10,02	1 910	13,6	6,23
Groningen	4 903	34,8	0,02	4 459	31,6	6,30	1 688	12,0	10,60	1 572	11,2	10,77	1 460	10,4	7,66

Ofschoon deze cijfers wat hun loop betreft, dien van 'de cijfers der vorige tabel volgen, verzachten zij toch een weinig de schrilleid, die sommige hunner vooral voor de één-vertrekswohnungen, vertoonden. In alle provinciën, groepen van gemeenten en de genoemde afzonderlijke gemeenten toch is het percentage der *bevolking*, die in woningen met één vertrek woont, beduidend kleiner dan dat van het aantal één-vertrekswohnungen. Dit komt uitsluitend doordat een betrekkelijk groot aantal der een-vertrekswohnungen worden bewoond door afzonderlijk levende personen, en niet omdat het gemiddelde gezin, zooals uit het volgende tabelletje reeds eenigszins, doch later nog duidelijker zal blijken, in de een-kamer-wohnungen kleiner is dan in de woningen van eenigen grooteren omvang.

GEMIDDELD AANTAL BEWONERS PER VERTREK.

PROVINCIËN, GROEPEN VAN GEMEENTEN EN GEMEENTEN.	IN WONINGEN MET						TOTAAL.
	EEN VERTREK.	TWEE VERTREKKEN.	DRIE VERTREKKEN.	VIJF EN VIJF VERTREKKEN.	ZES EN ZEVEN VERTREKKEN.	ACHT EN MEER VERTREKKEN.	
Noordbrabant	3,76	2,22	1,68	1,27	0,83	0,55	1,62
Gelderland	4,07	2,38	1,71	1,22	0,84	0,54	1,62
Zuidholland	3,62	2,23	1,60	1,14	0,80	0,52	1,55
Noordholland	3,33	2,11	1,52	1,09	0,79	0,58	1,48
Zeeland	3,83	2,32	1,68	1,27	0,88	0,54	1,92
Utrecht	3,61	2,13	1,64	1,18	0,80	0,53	1,60
Friesland	3,92	2,77	1,65	1,16	0,76	0,56	2,44
Overijssel	4,10	2,40	1,74	1,27	0,85	0,59	1,85
Groningen	4,—	2,32	1,67	1,25	0,87	0,64	2,23
Drenthe	4,62	2,62	1,85	1,24	0,78	0,52	2,92
Limburg	2,79	2,06	1,59	1,24	0,95	0,63	1,28
Gemeenten met							
500 en minder inw.	3,45	2,16	1,69	1,31	0,98	0,56	1,63
501—1 000	3,70	2,21	1,70	1,32	0,93	0,57	1,77
1 001—2 000	3,84	2,26	1,69	1,29	0,92	0,58	1,82
2 001—5 000	4,—	2,33	1,71	1,27	0,90	0,58	1,89
5 001—10 000	4,02	2,34	1,72	1,27	0,88	0,57	1,68
10 001—20 000	4,05	2,30	1,64	1,16	0,80	0,56	1,82
20 001—50 000	3,51	2,17	1,57	1,16	0,78	0,57	1,47
50 001—100 000	3,44	2,07	1,54	1,12	0,76	0,54	1,37
boven 100 000	3,18	2,11	1,51	1,06	0,78	0,54	1,35
Het Rijk	3,80	2,24	1,62	1,18	0,83	0,56	1,65
Amsterdam	3,01	2,03	1,49	1,07	0,81	0,60	1,34
Rotterdam	3,58	2,31	1,59	1,11	0,82	0,65	1,63
's-Gravenhage	2,95	2,38	1,42	1,02	0,72	0,46	1,06
Utrecht	3,32	1,93	1,56	1,10	0,75	0,54	1,27
Arnhem	3,50	2,10	1,53	1,08	0,76	0,50	1,17
Leiden	2,90	1,92	1,55	1,17	0,75	0,55	1,34
Haarlem	2,80	2,11	1,54	1,15	0,74	0,54	1,25
Groningen	3,83	2,17	1,54	1,09	0,79	0,61	1,64

Deze cijfers toonen aan dat het gemiddeld aantal bewoners per vertrek overal, zelfs in de meest gunstige provinciën enz., het grootst is in de een-vertrekswohnungen en dat dit aantal

vermindert naarmate het getal vertrekken grooter wordt. De totalen vergelijkend zijn het weder de noordelijke 4 provinciën en Zeeland, die gemiddeld het grootst aantal bewoners per vertrek hebben, en zijn bij de groepen van gemeenten die met 20 000 en minder inwoners in ongunstiger omstandigheden dan de groepen der grootere gemeenten. De 8 gemeenten met meer dan 50 000 inwoners blijven in aantal personen per vertrek alle beneden het gemiddelde, al komen Groningen en Rotterdam dit gemiddelde zeer nabij. 's-Gravenhage heeft hier vooral een gunstig cijfer, nog geen $\frac{2}{3}$ van dat van het Rijk.

Uit de cijfers, in den staat op blz. 357 voorkomende, in de kolommen aangevende het relatief aantal vertrekken, die niet met de buitenlucht door een deur of raam in onmiddellijke gemeenschap staan, blijkt, dat dit aantal overal, met slechts 2 uitzonderingen (Limburg en de groep der gemeenten van 501—1000 inwoners) relatief het grootst is in de woningen met 4 en 5 vertrekken en dat dit relatief aantal vermindert naarmate het aantal vertrekken afneemt, terwijl ook in de ruimere woningen dat aantal geringer is.

Onderstaand wordt nog een overzicht gegeven van het totaal aantal woningen in ieder territoir, met het totaal aantal daarin aanwezige bewoonde vertrekken, met vermelding van het aantal vertrekken dat niet in onmiddellijke gemeenschap met de buitenlucht staat in verhouding tot het totaal.

PROVINCIËN.	Totaal aantal woningen.	Totaal aantal bewoonde vertrekken.	Per 100 bew. vertk. niet in onmiddell. gemeenschap met de buitenlucht.	GROEPEN VAN GEMEENTEN IN HET RIJK.	Woningen.	Vertrekken.	Per 100 bew. vertk. niet in onmiddell. gemeenschap met de buitenlucht.	ACHT GROOTSTE GEMEENTEN.	Woningen.	Vertrekken.	Per 100 bew. vertk. niet in onmiddell. gemeenschap met de buitenlucht.
Gemeenten met											
Noordbrabant	112 581	327 257	3,7	500 en minder inw.	4 069	11 725	2,5	Amsterdam	116 903	368 862	14,8
Gelderland	114 254	339 503	6,5	501—1 000	30 063	78 854	2,4	Rotterdam	68 202	189 950	16,2
Zuidholland	250 002	721 722	9,4	1 001—2 000	97 672	249 485	2,9	Den Haag	49 199	189 766	9,5
Noordholland	218 798	640 165	10,3	2 001—5 000	234 586	581 158	3,4	Utrecht	22 982	77 942	9,1
Zeeland	46 918	111 711	4,9	5 001—10 000	179 697	439 647	3,9	Arnhem	12 178	46 662	10,4
Utrecht	54 000	165 191	6,2	10 001—20 000	130 937	327 849	5,9	Leiden	12 320	38 699	6,0
Friesland	76 886	133 165	3,7	20 001—50 000	101 879	310 112	8,0	Haarlem	13 977	49 090	6,3
Overijssel	67 557	174 003	6,8	50 001—100 000	52 557	171 891	7,5	Groningen	14 082	37 440	7,0
Groningen	64 578	128 306	4,7	boven 100 000	257 286	826 520	13,3				
Drenthe	28 651	47 618	3,1								
Limburg	54 511	208 600	2,8	Het Rijk	1 088 736	2 997 241	7,1				

Het relatief aantal vertrekken dat met de buitenlucht geen gemeenschap heeft, blijkt over het algemeen toe te nemen naarmate de gemeenten grooter zijn, zoodat de cijfers der provinciën in den regel grooter of kleiner zijn naarmate zij meer of minder groote gemeenten bevatten. Van de enkele gemeenten staat Rotterdam hier zeer hoog en hooger dan Amsterdam.

Achterstaande tabel geeft een overzicht van het aantal woningen, verdeeld naar het aantal vertrekken, in verband met het gemiddeld aantal bewoners per vertrek.

AANTAL BEWOONDE WONINGEN GESPLITST NAAR HET AANTAL BEWOONDE VERTREKKEN IN VERBAND MET HET GEMIDDELD AANTAL BEWONERS PER VERTREK. Absolute cijfers.

Table with columns for 'AANTAL WONINGEN MET' and 'HET ONDERSTAAND AANTAL VERTREKKEN' across various provinces like Noordbrabant, Gelderland, Zeeland, etc.

Table with columns for 'GEMEENTEN MET' and population ranges like '500 en minder inwoners.', '501-1000 inwoners.', etc., listing municipalities such as Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage.

VERHOUDINGSKIJFERS (HET TOTAAL AANTAL WONINGEN MET HET VERMELD AANTAL VERTREKKEN TELKENS GELIJK 100 GESTELD).

Table of ratios for provinces, showing columns for categories like '1 vertrek', '2 vertrekken', '3-5 vertrekken', etc., with values ranging from 15.4 to 7.9.

Table of ratios for municipalities, showing columns for population ranges and values ranging from 16.5 to 6.9.

VERHOUDINGSCIJFERS (HET TOTAAL AANTAL WONINGEN MET HET GEMIDDELD AANTAL PERSONEN PER VERTREK TELKENS GELIJK 100 GESTELD).

AANTAL WONINGEN MET		GEMEENTEN MET													GEMEENTEN MET															
HET ONDERSTAAND AANTAL PERSONEN PER VERTREK	HET ONDERSTAAND AANTAL VERTREKKEN.	Noordbrabant.	Gelderland.	Zuidholland.	Noordholland.	Zeeland.	Utrecht.	Friesland.	Overijssel.	Groningen.	Drenthe.	Limburg.	HET RIJK.	500 en minder inwoners.	501—1 000 inwoners.	1 001—2 000 inwoners.	2 001—5 000 inwoners.	5 001—10 000 inwoners.	10 001—20 000 inwoners.	20 001—50 000 inwoners.	50 001—100 000 inwoners.	meer dan 100 000 inw.	Amsterdam.	Rotterdam.	's-Gravenhage.	Utrecht.	Arnhem.	Leiden.	Haarlem.	Groningen.
1 persoon of minder	1 vertrek	8,7	10,2	13,4	12,6	17,4	10,2	33,0	13,9	28,9	27,4	6,8	13,4	11,0	13,4	14,4	15,3	15,9	14,9	10,8	10,0	12,4	13,2	12,0	12,3	9,4	5,0	11,9	8,5	16,0
	2 vertrekken	24,4	19,9	23,9	21,9	27,2	25,9	23,5	23,2	21,8	22,1	15,0	22,6	25,2	26,0	24,6	24,3	23,9	22,8	23,7	22,3	20,0	18,2	27,3	15,7	23,0	19,9	29,2	18,1	22,5
	3—5 vertrekken	47,5	39,9	40,4	47,7	38,9	39,5	30,4	39,0	31,9	30,3	51,2	42,6	49,2	45,6	45,2	42,1	40,6	38,4	40,2	39,9	45,5	51,0	41,2	39,9	41,9	40,0	37,7	46,2	34,0
	6 en meer vertrekken	19,3	29,9	22,2	17,7	16,4	24,2	13,0	23,9	17,3	20,1	26,9	21,3	14,6	14,9	15,7	18,2	19,5	23,8	25,2	27,7	22,0	17,5	19,4	32,0	25,7	35,0	21,2	27,1	27,4
meer dan 1 tot en met 2 personen	1 vertrek	10,4	12,4	17,3	14,5	23,4	13,1	48,0	15,3	36,2	42,2	4,2	17,7	11,6	15,5	18,1	19,2	21,2	23,9	13,9	12,4	13,9	13,7	14,6	14,6	11,7	7,1	11,7	7,4	23,4
	2 vertrekken	32,8	34,4	35,5	32,3	36,6	35,1	27,4	35,4	31,2	29,6	17,9	32,5	28,8	31,3	31,5	33,5	32,2	33,6	35,0	33,5	30,5	25,5	42,4	26,3	28,9	34,4	32,1	29,0	39,1
	3—5 vertrekken	53,5	47,9	43,3	49,9	36,8	47,6	23,4	45,3	29,1	26,8	66,2	45,7	54,8	46,4	46,3	43,2	42,8	38,5	46,7	49,3	51,3	56,5	39,7	53,5	54,6	52,5	52,3	59,3	32,6
	6 en meer vertrekken	3,2	5,3	3,8	3,3	3,1	4,1	1,1	4,3	3,4	1,4	11,6	4,0	4,8	3,7	4,0	4,0	3,7	3,9	4,3	4,7	4,2	4,2	3,2	5,5	4,7	5,9	3,9	4,3	4,8
meer dan 2 tot en met 3 personen	1 vertrek	21,1	26,9	28,1	27,9	39,6	23,4	68,8	33,1	58,1	63,0	11,8	34,5	28,2	33,3	36,2	37,6	41,2	42,7	24,0	22,9	24,2	25,8	20,5	29,5	22,6	12,9	15,6	11,7	42,6
	2 vertrekken	49,8	51,0	50,2	47,7	42,9	51,5	24,1	48,6	32,1	29,4	45,2	44,8	43,6	42,3	42,0	43,1	40,5	42,1	52,3	51,2	51,0	45,2	61,3	44,6	47,9	60,9	51,6	49,4	46,1
	3—5 vertrekken	28,9	22,1	21,5	24,1	17,2	24,9	7,0	18,2	9,7	7,5	42,6	20,4	27,8	24,1	21,6	19,2	18,2	15,2	23,5	25,7	24,6	23,8	13,0	25,5	28,2	25,9	32,8	38,6	11,1
	6 en meer vertrekken	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	—	0,1	—	—	0,4	0,1	0,4	0,2	0,1	—	—	—	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2	—	0,3
meer dan 3 personen	1 vertrek	74,7	79,8	75,9	75,3	79,9	73,9	94,1	84,4	93,4	94,6	58,8	82,6	75,7	80,7	83,2	85,1	85,8	87,4	73,3	74,7	72,6	74,8	67,9	77,2	74,5	63,2	62,8	53,4	86,9
	2 vertrekken	24,3	19,5	23,3	23,9	19,1	25,3	5,7	15,2	6,5	5,2	39,6	16,3	22,8	18,1	16,2	14,4	13,7	12,3	25,9	24,3	26,6	24,3	31,4	21,8	25,1	35,0	36,3	43,9	11,7
	3—5 vertrekken	0,8	0,6	0,6	0,8	0,9	0,7	0,1	0,4	0,1	0,1	1,7	0,5	1,4	1,1	0,6	0,4	0,4	0,2	0,7	1,0	0,8	0,9	0,6	0,9	0,4	1,8	0,8	2,6	0,4
	6 en meer vertrekken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Beschouwen wij in de eerste plaats in de eerste reeks verhoudingscijfers op blz. 362/3, die aanwijzen hoeveel % van het aantal woningen met een zeker aantal vertrekken worden bewoond door gemiddeld 1 persoon of minder per vertrek, of gemiddeld meer dan 1 tot en met 2 personen enz., de cijfers voor het totaal der woningen, dan blijkt dat in het Rijk en in de groepen der gemeenten met meer dan 20 000 inwoners, het relatief aantal woningen afneemt naarmate het aantal bewoners per vertrek groter wordt en dat dit voor alle afzonderlijk genoemde gemeenten, alsmede voor de provinciën, weder met uitzondering van de 4 noordelijke provinciën alsmede van Noordbrabant en Zeeland, ook het geval is. In Zeeland en de vier groepen van kleinste gemeenten is het aantal woningen met gemiddeld 1 tot en met 2 personen relatief het grootst en in de noordelijke 4 provinciën en de groepen van gemeenten van 5 001—20 000 inwoners dat van woningen met gemiddeld meer dan 2 tot en met 3 personen per vertrek.

In de verschillende groepen van woningen naar het aantal vertrekken zijn de verhoudingen in de meeste gevallen geheel anders dan voor het totaal der woningen en wordt in het algemeen de toestand ongunstiger naarmate de woningen kleiner worden.

In de woningen met 6 of meer vertrekken is overal hoog en meest al zeer hoog, gemiddeld 85 %, het relatief aantal woningen met 1 persoon of minder per vertrek, komen voorts nog heel geringe percentages voor voor de woningen met meer dan 2 tot en met 3 personen per vertrek, en nergens woningen met een groter bevolking per vertrek, zoodat de rest van de 100 % wordt ingenomen door woningen met gemiddeld meer dan 1 tot en met 2 personen per vertrek. In de noordelijke provinciën en Zeeland is in deze groep van woningen

het aantal woningen met meer dan 1 tot en met 2 personen hooger dan in de overige provinciën en daarmee gaan gepaard lagere cijfers voor de woningen met 1 persoon of minder.

In de groepen van gemeenten stijgt in deze groep van ruime woningen het aantal woningen met 1 persoon of minder met het grooter worden der gemeenten, en daalt diensgevolge dat der woningen met gemiddeld meer dan 1 tot en met 2 personen, alleen in de groep der grootste gemeenten is een kleine omkeer bij haar voorgangster te merken. Bij de 8 groote gemeenten is het relatief aantal woningen met 1 persoon of minder per vertrek overal hooger dan het gemiddelde voor het Rijk, en dus de andere overal lager. 's-Gravenhage heeft hier de gunstigste cijfers, Amsterdam de ongunstigste.

In de daarop volgende groep van minder ruime woningen, d. i. die met 3 tot en met 5 vertrekken, is het aantal woningen met meer dan 1 tot en met 2 personen gemiddeld het grootst (voor het Rijk ruim 42 %) en is dit, met uitzondering van de beide Hollanden en Utrecht met alle overige provinciën en de groepen van gemeenten met 20 000 en minder inwoners, ook het geval.

In de beide Hollanden, Utrecht, de groepen van gemeenten met meer dan 20 000 inwoners en de 8 voornaamste gemeenten, is ook hier nog het aantal woningen met gemiddeld 1 persoon of minder per vertrek, het grootst. Drenthe vertoont hier ook een zeer hoog cijfer, bijna 24 %, woningen met meer dan 2 tot en met 3 personen per vertrek, terwijl overal slechts een zeer klein aantal woningen worden aangetroffen met meer dan 3 personen per vertrek. Voor de groepen van gemeenten valt weder denzelfden loop waar te nemen als bij de groep der ruimere woningen: een toenemend relatief aantal woningen met 1 persoon en minder

per vertrek, naarmate de gemeenten meer inwoners tellen, en eene afneming van de meer bevolkte woningen. Ook voor deze groep van woningen vertoont 's-Gravenhage de gunstigste cijfers, maar zijn Leiden en Haarlem ongunstiger dan de overige gemeenten.

In de groep der woningen met 2 vertrekken vertoonen voor het Rijk in zijn geheel die woningen het hoogste percentage, waarin gemiddeld meer dan 2 tot 3 personen per vertrek huisvesten en dit is overal, met uitzondering van de gemeente 's-Gravenhage, het geval. Terwijl dit cijfer in het Rijk bijna 38 % bedraagt, is het vooral in Overijssel en Drenthe zeer hoog, resp. 45,4 % en 51,1 %.

In de groepen van gemeenten nemen die relatieve aantallen van de kleinste tot de groep der gemeenten met 10 000 of minder inwoners toe, om dan weder naar de grootere gemeenten in sterker mate af te dalen, zoodat de groep der grootste gemeenten de kleinste percentages heeft.

Van de minder bevolkte woningen is overal, behalve in Amsterdam, 's-Gravenhage, Utrecht en Leiden, het relatief aantal woningen met 1 persoon of minder per vertrek, kleiner dan dat der woningen met meer dan 1 tot en met 2 personen per vertrek en begint het percentage der woningen met meer dan 3 personen per vertrek hier reeds van beduidende beteekenis te worden, gemiddeld 6,4 %. Vrij hoog is dit aantal hier reeds, in Drenthe 8,9 % en in Zeeland 8,1 %.

In de een-kamerwoningen is gemiddeld voor het Rijk het grootste relatieve aantal woningen dat met meer dan 3 personen per vertrek, het bedraagt 33,9 %. Boven dat gemiddelde liggen van de provinciën in afdalende orde Drenthe met 49,2 %, Overijssel met 39,7 %, Gelderland met 39,3 % en Groningen met 37,3 %. De overige provinciën zijn meer of minder beneden dat gemiddelde, in Limburg is het het laagst en bedraagt het slechts 19,1 %.

Niet alle provinciën verkeerden in denzelfden toestand als het Rijk. In sommige toch is het aantal woningen met meer dan 2 tot en met 3 personen per vertrek het grootst in relatief aantal en wel in Noordholland, Zeeland, Friesland en Limburg.

In de twee groepen van kleinste gemeenten en in de groep der allergrootste gemeenten is ook het aantal woningen met meer dan 2 tot en met 3 personen per vertrek het grootst in relatief aantal en van de afzonderlijk genoemde gemeenten, hebben Amsterdam, 's-Gravenhage, Utrecht, Leiden en Haarlem relatief het grootst aantal een-kamerwoningen met 1 persoon of minder per vertrek, terwijl Arnhem en Groningen juist het grootst aantal meest bevolkte woningen hebben.

Het tweede stel verhoudingscijfers wijst telkens aan hoeveel woningen met een gemiddeld aantal personen per vertrek per 100 komen voor rekening van woningen met 1 vertrek, 2 vertrekken enz. Deze verhoudingscijfers houden ten nauwste verband met de hiervoor besprokene en vinden in de daarover geleverde beschouwingen mede hunne toelichting. Voor de meest bevolkte woningen komen de ongunstige verhoudingen echter beter aan het licht.

In woningen met 1 persoon of minder per vertrek, dat zijn dus de minst bevolkte woningen, worden met slechts eene uitzondering (Friesland) in het grootst aantal gevallen 3—5 vertrekken aangetroffen en vindt men daaronder in de meeste gevallen een relatief gering aantal woningen met 1 vertrek. Deze laatste worden bewoond door afzonderlijk levende personen.

In woningen met meer dan één tot en met twee personen per vertrek is eveneens met uitzondering van de 3 noordelijke provinciën het aantal woningen met 3—5 vertrekken het grootst, terwijl weder met uitzondering van de 3 noordelijke provinciën waar de een-vertreks-woningen relatief het grootst zijn, in de meeste gevallen slechts 2 vertrekken worden aangetroffen in woningen met meer dan 2 tot en met 3 personen per vertrek. In de meest bevolkte woningen, dat zijn die met meer dan 3 personen per vertrek, treft men van 10 woningen gemiddeld 8 met één vertrek aan. De provincie Limburg maakt hier met Haarlem eene

betrekkelijk gunstige uitzondering daar het betrekkelijk aantal een-vertreks-woningen hier slechts even grooter dan de helft is.

Ten slotte wordt hierachter een overzicht gegeven voor elke beroepsklasse, volgens de beroepstelling van 1899, van het aantal hoofden van gezinnen, in de verschillende positiën arbeidende, wonende in woningen met meer dan twee personen per vertrek in % van het totaal aantal hoofden van gezinnen in elke klasse en in elke positie. Daar het aantal personen in de positie B doorgaans vrij gering is, zijn zij met de personen in de positie A, als bedrijfshoofden, te zamen genomen.

Er dient op gewezen dat de indeeling der beroepen in de klassen geheel in overeenstemming is met de uitkomsten der beroepstelling van 1899, zoodat alle personen, onverschillig in welke functiën zij in de bedrijven werkzaam waren, tot de bedrijven zijn gerekend. Voorts dat de categoriën van personen, die in de beide andere tabellen der woningstatistiek buiten beschouwing zijn gebleven, zie blz. 355/6, ook hier niet zijn medegedeld.

Ter beoordeeling, of de percentages berekend zijn uit meer of minder groote getallen, moet voor de provinciën, de groepen van gemeenten en de afzonderlijk genoemde gemeenten, worden verwezen naar de Uitkomsten der Woningstatistiek zelve. Voor het Rijk in zijn geheel volgen de absolute cijfers hieronder.

KLASSEN.	A + B		C		D		KLASSEN.	A + B		C		D	
	Totaal aantal hoofden van gezinnen.	Waarvan in woningen met meer dan 2 personen per vertrek.	Totaal aantal hoofden van gezinnen.	Waarvan in woningen met meer dan 2 personen per vertrek.	Totaal aantal hoofden van gezinnen.	Waarvan in woningen met meer dan 2 personen per vertrek.		Totaal aantal hoofden van gezinnen.	Waarvan in woningen met meer dan 2 personen per vertrek.	Totaal aantal hoofden van gezinnen.	Waarvan in woningen met meer dan 2 personen per vertrek.	Totaal aantal hoofden van gezinnen.	Waarvan in woningen met meer dan 2 personen per vertrek.
I.	886	149	899	369	10 175	6 757	XVI.	112	4	375	60	2 840	1 422
II.	510	103	72	13	4 648	1 205	XVII.	25 792	8 590	3 388	948	26 798	12 899
III.	1 078	125	565	110	3 942	1 170	I—XVII.	118 285	40 512	13 046	3 540	179 064	87 852
IV.	28 973	9 934	2 103	531	53 771	26 240	XVIII.	162 013	69 193	1 056	413	112 149	78 073
V.	1 168	52	731	192	3 758	2 021	XIX.	5 852	3 883	944	553	5 804	3 974
VI.	9 590	4 268	555	230	10 050	5 031	XX.	81 903	27 471	9 503	1 496	16 953	7 988
VII.	18 311	5 428	542	85	6 989	2 215	XXI.	30 297	11 116	10 418	2 310	40 295	18 202
VIII.	318	64	27	3	2 261	54	XXII.	1 256	12	1 670	78	585	114
IX.	14 038	5 860	227	82	5 577	2 758	XXIII.	466	6	1 521	151	566	123
X.	993	538	222	98	7 656	5 972	XX—XXIII.	113 922	38 605	23 112	4 035	58 349	26 427
XI.	8 633	3 082	534	135	9 563	4 181							
XII.	2 243	584	940	158	6 963	2 495							
XIII.	3 050	1 135	486	123	9 178	4 759							
XIV.	563	134	248	95	2 232	1 347							
XV.	2 027	462	1 137	308	14 654	7 326							

KLASSEN, WAARIN DE PERSONEN NIET ZIJN ONDERSCHIEDEN NAAR DE POSITIËN.

KLASSEN.	Totaal aantal hoofden van gezin.	Waarvan in woningen met meer dan 2 personen per vert.	KLASSEN.	Totaal aantal hoofden van gezin.	Waarvan in woningen met meer dan 2 personen per vert.	KLASSEN.	Totaal aantal hoofden van gezin.	Waarvan in woningen met meer dan 2 personen per vert.	KLASSEN.	Totaal aantal hoofden van gezin.	Waarvan in woningen met meer dan 2 personen per vert.
XXIV.	6 957	721	XXVIII.	22 006	13 541	XXVII.	2 919	1 414	XXIV.	5 279	650
XXV.	2 915	179	XXIX.	15 374	2 054	XXXIII.	4 861	272	XXXVI.	122 623	25 872
XXVI.	1 500	338	XXX.	637	145	I—XXXIII.	86 114	25 572	I—XXXVI. ¹⁾	1 007 630	409 158
XXVII.	11 488	4 105	XXXI.	17 457	2 803						

¹⁾ Inclusief beroep onbekend.

PROCENTSGEWIJZE VERHOUDING VAN HET AANTAL GEZINSHOOFDEN, WONENDE IN WONINGEN MET MEER DAN 2 PERSONEN PER VERTREK, GESPLITST NAAR DE BEROEPSKLASSEN EN DE POSITIE IN HET BEROEP (A + B, C EN D) TOT HET TOTAAL AANTAL GEZINSHOOFDEN IN DIE BEROEPSKLASSE IN ELK DER GENOEMDE POSITIËN VOORKOMENDE.

K L A S S E N.	Positie i. h. beroep.	G E M E E N T E N M E T												Amsterdam.	Rotterdam.	s-Gravenhage.	Utrecht.	Arnhem.	Leiden.	Haarlem.	Groningen.											
		Noordbrabant.	Gelderland.	Zuidholland.	Noordholland.	Zeeiland.	Utrecht.	Friesland.	Overijssel.	Groningen.	Drenthe.	Limburg.	HET R. D. K.									500 en minder inwoners.	501—1 000 inwoners.	1 001—2 000 inwoners.	2 001—5 000 inwoners.	5 001—10 000 inwoners.	10 001—20 000 inwoners.	20 001—50 000 inwoners.	50 001—100 000 inwoners.	meer dan 100 000 inw.		
		I. Aardewerk, kalk, steen, glas	AB 38,4 C 55,9 D 52,0	7,7 49,8 75,3	5,8 38,5 60,4	19,2 23,1 44,6	50,0 40,0 39,3	30,8 41,3 74,4	12,5 47,5 81,7	20,0 38,7 64,4	20,5 64,9 83,1	— 60,0 78,7	21,5 25,0 56,9									16,8 41,0 66,4	20,0 33,3 53,8	16,7 42,3 66,6	39,4 44,7 63,6	12,8 45,6 67,8	16,1 46,8 67,7	10,0 51,9 73,7	9,0 27,9 64,6	4,8 50,0 62,3	16,2 21,3 53,0	21,6 13,3 38,9
II. Diamantnijverheid	AB — C *1) D *	* * *	— 100,0 9,1	20,3 16,9 26,0	* * *	* * *	* * *	* * *	* * *	* * *	* * *	20,2 18,1 25,9	* * *	* * *	— * *	33,3 * 8,3	33,3 * 10,5	* * —	* * —	* * —	20,1 18,3 26,1	20,2 17,1 26,1	* 100,0 11,1	— * —	* * —	* * —	* * —	* * —	* * —	* * —	* * —	* * —
III. Drukkersbedrijven	AB 8,1 C 25,7 D 42,7	8,3 37,8 33,6	11,0 15,9 28,3	15,3 10,1 23,8	13,2 14,3 30,3	9,5 7,7 26,6	9,3 50,0 50,0	4,4 21,4 38,5	15,6 50,0 47,3	23,1 62,5 58,8	5,0 6,1 30,1	11,6 19,5 29,7	* * *	* * *	25,0 — 33,3	19,3 26,3 27,3	8,3 32,7 34,6	8,4 29,3 32,2	5,1 26,2 38,2	13,8 16,7 31,8	13,4 12,4 26,3	16,0 10,5 24,8	15,1 21,8 35,2	8,6 7,8 22,3	10,0 9,5 26,7	12,5 21,4 30,5	8,8 8,3 29,5	15,8 9,4 25,1	16,3 35,7 45,5			
IV. Bouwbedrijven	AB 30,8 C 34,9 D 53,5	35,6 32,6 54,0	27,3 26,0 47,0	27,5 18,4 39,8	35,9 25,0 56,3	25,3 22,5 47,0	49,1 33,3 71,1	39,9 23,4 54,9	56,6 41,6 70,2	72,3 31,3 76,2	19,7 22,9 43,4	34,3 25,2 48,8	40,2 50,0 55,2	31,4 52,6 50,7	36,9 49,5 56,5	40,2 42,7 56,5	39,7 35,8 55,4	39,2 30,8 56,7	25,8 20,2 50,6	26,3 22,2 49,0	21,6 15,6 41,1	21,1 11,5 36,7	28,0 25,3 50,5	15,4 10,7 37,6	20,2 17,5 43,8	19,4 20,0 45,6	16,2 15,8 40,7	25,1 16,7 37,4	39,3 35,0 64,1			
V. Chemische nijverheid	AB 2,5 C 40,0 D 49,0	3,0 15,6 48,7	5,0 22,5 51,5	4,6 17,9 47,6	3,4 — 57,7	3,1 13,0 48,7	8,4 47,1 82,9	— 45,5 63,3	5,9 57,9 79,3	9,5 64,7 76,6	1,7 5,6 38,7	4,5 26,3 53,8	* * 100,0	33,3 * 36,4	4,3 16,7 47,1	9,7 31,6 58,6	6,6 39,4 64,1	3,8 27,5 62,6	1,6 28,6 52,7	2,0 16,7 44,9	3,5 15,9 40,4	3,2 12,7 33,1	5,1 26,9 55,4	4,2 6,7 33,3	— 12,9 39,8	— — 36,8	— — 32,1	4,5 — 29,7	2,9 6,3 72,9	— 37,5 —		
VI. Houtbewerking	AB 41,9 C 43,5 D 50,6	48,0 32,7 55,6	38,1 37,1 50,9	37,3 37,8 40,2	48,7 80,0 50,0	44,1 35,0 46,3	60,8 57,5 67,5	55,5 34,3 56,8	56,2 56,7 62,1	72,5 70,0 69,6	24,5 28,6 38,2	44,5 41,4 50,1	40,6 * 75,0	43,0 * 54,8	45,2 63,7 59,4	52,4 49,1 61,8	46,8 50,5 55,6	48,5 41,0 54,3	32,0 49,3 52,2	36,6 40,0 43,3	35,7 21,1 40,5	38,3 16,0 38,0	38,6 28,1 46,9	27,2 21,1 37,2	36,5 23,1 35,9	27,4 18,2 36,7	33,3 50,0 38,4	23,9 20,0 35,6	51,2 54,5 54,8			
VII. Kleedingnijverheid	AB 26,1 C 25,0 D 32,6	28,1 22,0 38,7	26,7 13,9 29,0	26,1 11,5 26,8	33,5 — 39,8	26,4 20,5 32,0	46,7 11,8 51,7	30,7 21,8 48,2	47,0 7,1 43,4	57,0 50,0 39,1	14,9 14,3 29,5	29,6 15,7 31,7	17,1 * 50,0	35,8 — 36,4	32,6 25,0 52,4	38,0 23,3 37,9	36,5 29,8 46,9	32,5 19,2 42,4	25,1 12,6 33,3	26,1 10,9 30,4	22,6 12,3 27,2	22,1 8,9 24,7	27,9 22,2 33,4	16,2 7,5 24,4	23,3 16,7 29,2	14,7 — 25,7	15,6 18,8 23,0	29,9 12,5 27,6	38,0 11,1 42,5			
VIII. Kunstnijverheid	AB 24,1 C — D 18,2	21,4 * 16,7	18,9 — 23,5	26,7 25,0 22,4	25,0 * 28,6	7,4 — 31,4	16,7 * —	100,0 * 50,0	16,7 * *	100,0 * —	5,3 11,1 10,2	20,1 11,1 20,7	* * —	— * 100,0	12,5 * —	33,3 * 24,0	17,6 — 33,3	13,9 11,1 9,8	17,1 — 18,2	13,0 — —	22,7 15,4 25,5	30,0 33,3 23,6	30,0 * 22,2	11,4 — 21,7	9,1 — 33,3	— * —	— * —	18,2 * —	— * —	16,7 * *		
IX. Lederindustrie	AB 33,9 C 41,3 D 52,3	38,9 33,3 49,2	41,4 31,8 37,8	40,0 32,1 36,3	46,2 100,0 43,3	36,5 15,4 39,8	62,7 66,7 72,8	44,5 14,3 59,7	63,2 66,7 74,2	66,5 — 62,8	20,8 — 43,4	41,7 36,2 49,5	39,0 * 20,0	37,8 16,7 60,3	38,6 34,6 49,9	41,4 51,1 48,8	45,0 43,5 59,9	46,0 37,5 53,5	38,5 29,5 43,4	39,0 25,0 44,0	41,1 17,2 38,0	42,0 20,0 36,6	48,8 16,7 46,2	30,6 20,0 28,6	39,1 12,5 46,6	35,9 — 41,1	28,0 — 36,2	28,0 — 40,0	55,5 100,0 68,3			
X. Oer, turf, steenkolen	AB 25,0 C 40,0 D 44,3	— 33,3 35,7	26,3 — 60,4	45,7 55,6 61,6	* * —	42,0 66,7 71,7	53,6 44,4 88,1	59,7 64,7 88,9	57,5 75,0 90,6	67,1 73,9 90,4	— 8,5 34,7	54,2 44,1 78,0	* * *	28,6 — 52,0	34,8 40,0 64,8	57,3 43,5 81,6	58,2 33,3 67,5	52,9 65,3 89,5	20,0 * 100,0	— — *	5,6 — 33,3	— * 33,3	33,3 * *	— — *	— * *	— * *	— * *	— * *	— * *	* * *		
XI. Metalenbewerking	AB 25,2 C 35,8 D 45,9	29,1 18,4 42,0	34,8 21,2 42,3	34,8 16,9 36,8	39,3 20,0 57,2	31,9 33,3 40,2	55,0 54,5 67,0	37,5 20,6 50,6	51,7 55,6 69,5	68,1 100,0 70,0	13,5 11,1 36,7	35,7 25,3 43,7	20,6 — 100,0	32,0 — 44,9	36,6 85,7 49,5	37,3 21,6 41,5	41,1 30,6 48,1	39,6 28,5 48,7	25,4 23,3 45,3	26,9 27,3 42,7	33,5 20,8 40,6	35,0 10,3 37,7	41,8 25,9 48,7	22,8 17,9 39,9	28,1 40,0 37,4	22,2 37,5 35,0	16,9 15,4 44,8	23,8 12,5 30,9	37,7 75,0 63,6			

1) Waar een * staat komen in de aangeduide positie of klasse geen personen voor.

K L A S S E N.	Positie i. h. beroep.	GEMEENTEN MET											H E T R I J K.
		Noordbrabant.	Gelderland.	Zuidholland.	Noordholland.	Zeeland.	Utrecht.	Friesland.	Overijssel.	Groningen.	Drenthe.	Limburg.	
XXIII. Verzekeringswezen	AB -- C 16,5 D 46,2	-- 5,8 15,2	0,8 8,8 22,3	1,7 7,6 17,9	-- 11,1 30,0	-- 7,7 16,0	10,0 23,9 25,0	-- 13,8 37,5	-- 20,3 50,0	* -- *	-- 2,6 66,7	1,3 9,9 21,7	
XX-XXIII. Totaal handelsbedrijven.	AB 28,6 C 22,3 D 47,6	28,2 18,0 48,9	33,5 17,3 44,9	30,2 11,0 36,1	35,5 27,3 55,0	33,0 14,2 42,2	52,1 39,7 69,0	33,0 22,7 55,3	46,0 34,1 68,2	53,6 32,2 71,7	12,9 10,1 33,4	33,9 17,5 45,3	
XXIV. Vrije beroepen	12,2	9,0	9,2	10,8	11,1	8,0	13,4	9,9	12,3	15,6	11,3	10,4	
XXV. Bijzonder onderwijs.	7,0	3,7	6,2	4,1	11,4	2,4	10,2	2,8	19,7	12,0	6,7	6,2	
XXVI. Verpleging	23,5	23,0	21,4	18,5	26,0	26,3	32,3	27,0	35,4	26,7	10,0	22,5	
XXVII. Huiselijke diensten	36,1	38,1	31,0	30,5	44,1	34,8	55,2	38,3	57,7	68,8	23,6	35,7	
XXVIII. Losse werklieden	68,8	69,0	59,6	54,8	63,3	61,6	79,9	72,5	79,5	84,1	35,4	61,5	
XXIX. In dienst van den Staat	14,7	12,2	11,2	12,1	20,2	10,5	20,9	14,4	19,2	26,4	4,5	13,4	
XXX. " " " een provincie.	34,5	2,9	31,6	7,9	26,7	8,1	14,3	10,9	36,5	19,6	11,8	22,8	
XXXI. " " " gemeente	14,5	15,0	18,8	14,3	12,9	16,5	18,6	14,9	18,6	21,7	9,2	16,1	
XXXII. " " " waterschap	54,3	41,7	51,8	40,2	55,3	33,8	57,1	30,8	64,7	34,8	--	48,4	
XXXIII. " " " kerkel. gezindte	4,3	4,2	6,2	8,9	5,7	5,7	7,1	2,8	5,7	4,2	2,4	5,6	
XXIV-XXXIII. Totaal (- XXVIII).	17,3	18,0	18,6	17,2	23,7	18,4	24,3	16,9	26,4	26,6	8,1	18,8	
I-XXXIII. Totaal	38,0	44,7	41,2	34,6	49,5	38,2	63,1	50,5	61,3	74,6	20,8	43,5	
XXXIV. Gepensioneerden	13,8	17,3	7,0	10,6	11,1	13,3	23,0	19,4	21,4	40,8	13,5	12,3	
XXXV. Beroep onbekend.	--	--	33,3	33,3	--	--	--	--	--	--	--	22,2	
XXXVI. Zonder beroep	19,3	22,4	18,7	17,1	23,7	16,2	36,2	28,7	26,5	44,8	10,1	21,1	
I-XXXVI. Algemeen totaal.	35,9	41,8	37,8	32,0	46,6	35,0	60,2	48,5	57,2	72,5	20,8	40,6	

Ons bij de beschouwing van bovenstaande cijfers tot de hoofdzaken beperkend, volg hier in de eerste plaats eene vergelijking tusschen de cijfers der groote groepen van de bevolking in het Rijk in zijn geheel.

	Nijverheid.	Landbouw.	Visscherij en jacht.	Handel en verkeer.	Vrije en overige beroepen.	Losse werklieden	Gepensioneerden.	Zonder beroep.
A + B.	34,2	42,7	66,4	33,9	18,8	61,5	12,3	21,1
C.	27,1	39,1	58,6	17,5				
D.	49,1	69,6	68,5	45,3				
Totaal	42,5	53,6	66,7	35,4				

Het lage cijfer der gepensioneerden zal wel voor een groot deel het gevolg zijn van het feit, dat deze personen in de meeste gevallen in de hoogere leeftijdsklassen vallen, en daardoor meestal, door vertrek uit de gezinnen en overlijden der kinderen, kleine gezinnen hebben. Deze omstandigheid zal, althans ten deele, ook het percentage der beroepsloozen vrij laag hebben gemaakt, al zal hier wel de hoofdzakelijk zijn, dat personen, die van eigen vermogen gaan leven, dit niet zullen doen, voor zij zich eene eenigszins ruime woongelegenheden hebben kunnen verzekeren.

K L A S S E N.	Positie i. h. beroep.	GEMEENTEN MET											H E T R I J K.			
		500 en minder inwoners.	501-1 000 inwoners.	1 001-2 000 inwoners.	2 001-5 000 inwoners.	5 001-10 000 inwoners.	10 001-20 000 inwoners.	20 001-50 000 inwoners.	50 001-100 000 inwoners.	meer dan 100 000 inw.	Amsterdam.	Rotterdam.		's-Gravenhage.	Utrecht.	Arnhem.
XXIII. Verzekeringswezen	AB -- C 16,5 D 46,2	-- 5,8 15,2	0,8 8,8 22,3	1,7 7,6 17,9	-- 11,1 30,0	-- 7,7 16,0	10,0 23,9 25,0	-- 13,8 37,5	-- 20,3 50,0	* -- *	-- 2,6 66,7	1,3 9,9 21,7				
XX-XXIII. Totaal handelsbedrijven.	AB 28,6 C 22,3 D 47,6	28,2 18,0 48,9	33,5 17,3 44,9	30,2 11,0 36,1	35,5 27,3 55,0	33,0 14,2 42,2	52,1 39,7 69,0	33,0 22,7 55,3	46,0 34,1 68,2	53,6 32,2 71,7	12,9 10,1 33,4	33,9 17,5 45,3				
XXIV. Vrije beroepen	12,2	9,0	9,2	10,8	11,1	8,0	13,4	9,9	12,3	15,6	11,3	10,4				
XXV. Bijzonder onderwijs.	7,0	3,7	6,2	4,1	11,4	2,4	10,2	2,8	19,7	12,0	6,7	6,2				
XXVI. Verpleging	23,5	23,0	21,4	18,5	26,0	26,3	32,3	27,0	35,4	26,7	10,0	22,5				
XXVII. Huiselijke diensten	36,1	38,1	31,0	30,5	44,1	34,8	55,2	38,3	57,7	68,8	23,6	35,7				
XXVIII. Losse werklieden	68,8	69,0	59,6	54,8	63,3	61,6	79,9	72,5	79,5	84,1	35,4	61,5				
XXIX. In dienst van den Staat	14,7	12,2	11,2	12,1	20,2	10,5	20,9	14,4	19,2	26,4	4,5	13,4				
XXX. " " " een provincie.	34,5	2,9	31,6	7,9	26,7	8,1	14,3	10,9	36,5	19,6	11,8	22,8				
XXXI. " " " gemeente	14,5	15,0	18,8	14,3	12,9	16,5	18,6	14,9	18,6	21,7	9,2	16,1				
XXXII. " " " waterschap	54,3	41,7	51,8	40,2	55,3	33,8	57,1	30,8	64,7	34,8	--	48,4				
XXXIII. " " " kerkel. gezindte	4,3	4,2	6,2	8,9	5,7	5,7	7,1	2,8	5,7	4,2	2,4	5,6				
XXIV-XXXIII. Totaal (- XXVIII).	17,3	18,0	18,6	17,2	23,7	18,4	24,3	16,9	26,4	26,6	8,1	18,8				
I-XXXIII. Totaal	38,0	44,7	41,2	34,6	49,5	38,2	63,1	50,5	61,3	74,6	20,8	43,5				
XXXIV. Gepensioneerden	13,8	17,3	7,0	10,6	11,1	13,3	23,0	19,4	21,4	40,8	13,5	12,3				
XXXV. Beroep onbekend.	--	--	33,3	33,3	--	--	--	--	--	--	--	22,2				
XXXVI. Zonder beroep	19,3	22,4	18,7	17,1	23,7	16,2	36,2	28,7	26,5	44,8	10,1	21,1				
I-XXXVI. Algemeen totaal.	35,9	41,8	37,8	32,0	46,6	35,0	60,2	48,5	57,2	72,5	20,8	40,6				

Bij de een beroep uitoefenende bevolking is bij de vrije beroepen het percentage het laagst, gevolg hiervan dat het grootste deel der hiertoe behorende hoofden van gezinnen beroepen uitoefenen, wier bezoldiging hen in staat stelt of wier positie hen noopt voldoende ruim te wonen.

Van de beroepsgroepen, waarbij de personen zijn ingedeeld naar de verschillende positiën in de beroepen bekleed, heeft de visscherij het hoogste percentage, en niet alleen in totaal maar ook in de positiën A + B en C. Voor de personen in positie D staat de landbouw het hoogst met 69,6 %, terwijl de visscherij 68,5 % hoofden van gezinnen telt die in woningen met meer dan 2 personen per vertrek wonen. Deze beide percentages zijn hooger dan die van de losse werklieden, eveneens personen in de positie D, bij welke het 61,5 % bedraagt. De gunstigste percentages in de 3 positiën worden in de handelsbedrijven waargenomen, waarop de nijverheid volgt.

Opmerking verdient dat in de vier groepen, waarin naar de positiën onderscheiden is, de personen in de positie C overal de kleinste percentages vertoonen. Vooral in den handel is dat percentage veel lager dan bij de personen in de positie A en B. Hier behooren de personen in de positie C meerendeels tot het kantoorpersoneel, reizigers, commissionairs en makelaars, en deze schijnen vaak in beter economische positie te verkeerren dan de kleine winkeliers en de depothouders, die in hoofdzaak het percentage der personen in de positie A en B hoog maken.

In de nijverheid is iets dergelijks het geval. Hier zijn het echter met het kantoorpersoneel de machinisten, de onderbazen, meesterknechts en de technici, die over het algemeen beter wonen dan de kleine ondernemers bijv. in de hout- en stroobewerking, de schoenmakerij en de veenderij.

Wat de verschillende klassen der Nijverheid betreft, houden de verschillen in de percentages der ondernemers in vele gevallen verband met de op blz. 195 voor de ondernemers berekende percentsgewijze verhoudingen tot de sterkte van de geheele klasse. Daar toch vertoonen lage percentages, de aardewerknijverheid, de diamantindustrie, de drukkersbedrijven, de chemische nijverheid, de oergraverij, de machinefabricage, de scheepsbouw, de papierindustrie, de textiele nijverheid en de fabricage van gas en electriciteit. Met slechts 2 uitzonderingen, de oergraverij en de scheepsbouw en rijtuigfabricage, komen ook in bovenstaand overzicht lage percentages voor. Wat de oergraverij betreft is de oorzaak gelegen in het groot aantal verveners, dat zich onzer het betrekkelijk gering aantal ondernemers bevindt, en die wat woongelegenheden betreft ongeveer in gelijke omstandigheden verkeerden als de gewone werklieden. Bij den scheepsbouw en de fabricage van rijtuigen bestaat een soortgelijke toestand ten opzichte van de voor eigen rekening werkende wagenmakers ten platte-lande.

Een betrekkelijk groot aantal ondernemers, dus veel kleine nijverheid, vindt men in de bouwbedrijven, in de hout-, kurk- en stroobewerking, in de lederindustrie, in de metaalbewerking en in de fabricage van voedings- en genotmiddelen en daarmee in verband, worden ook in bovenstaande cijfers in die klassen hooge percentages aangetroffen.

De kleedingnijverheid, die een betrekkelijk zeer groot aantal ondernemers bezit, heeft hier slechts een middelmatig percentage. Men bedenke echter dat een zeer groot deel der ondernemers in die industrie niet behoort tot de hoofden van gezinnen (costumières, modistes en naaisters) die niet in bovenstaande cijfers zijn begrepen.

Ook in de handelsbedrijven bestaat verband tusschen het betrekkelijk aantal ondernemers en de percentages der hoofden van gezinnen, wonende in woningen met meer dan 2 personen per vertrek.

Bij de vrije en overige beroepen verkeerden de hoofden van gezinnen in kerkelijken dienst werkzaam, wat woongelegenheden betreft in de gunstigste conditie. Daarop volgt het bijzonder onderwijs, dan de eigenlijke vrije beroepen die worden gevolgd door staats- en gemeenteambtenaren. Vrij hoog is het percentage der hoofden van gezinnen (voor een groot deel watermolenaars) in dienst eener waterschap.

Bestaan er om de aangeduide redenen niet onbelangrijke verschillen tusschen de percentages der ondernemers, ook bij de gewone werklieden zijn verschillen waar te nemen, die in hoofdzaak zullen voortspruiten uit de verschillen in den loonstandaard bij de verschillende bedrijven. Hooge percentages worden aangetroffen in de aardewerk- en steenfabricage, in de hout-, kurk- en stroobewerking in de oergraverij en in de papierindustrie, in de textiele nijverheid, in den landbouw en de visscherij, terwijl vrij lage percentages voorkomen in de diamantnijverheid, in de drukkersbedrijven, in de kleedingnijverheid en in de kunstindustrie.

Op alle voor handel en nijverheid voorkomende percentages zal ook van invloed zijn de verspreiding der bedrijven over het land. Wordt een bedrijf in hoofdzaak uitgeoefend op plaatsen, waar de woningstoelstanden minder gunstig zijn, dan zullen de percentages ook uit dien hoofde hooger zijn dan voor bedrijven meerendeels uitgeoefend in streken, die, wat woningtoestand aangaat, in gunstiger conditie verkeerden. Deze omstandigheid zal het ook voornamelijk zijn, die de verschillen bepaalt, welke er voor dezelfde bedrijven tusschen de verschillende provinciën en groepen van gemeenten onderling bestaan.

Alphabetische naamlijst der beroepen, voorgekomen op de telkaarten der volkstelling van 1899, met vermelding van de bedrijven of takken van dienst waartoe zij behooren en met opgave der klassen en onderrubrieken waartoe zij in de uitkomsten der beroepstelling zijn gebracht. ¹⁾

VOORGEKOMEN BEROEPEN.	BEDRIJVEN OF TAKKEN VAN DIENST WAARTOE DE BEROEPEN BEHOOREN.	Klassen en onderrubrieken waartoe de beroepen zijn gebracht.	VOORGEKOMEN BEROEPEN.	BEDRIJVEN OF TAKKEN VAN DIENST WAARTOE DE BEROEPEN BEHOOREN.	Klassen en onderrubrieken waartoe de beroepen zijn gebracht.
A.			Aanslager.	(Steenkolennijnen)	10b
Aanbouwer.	(Scheepsb.)	13a	Aanspreker.	(Begraveniswezen)	21i
Aanbrenger.	(Gloeilichtfabr.)	12b	Aanteekenaar.	(Spoorwegen)	21a
Aandraaier.	(Katoenfabr.)	15c	Aanteekenaar-weger.		21a
Aandraaiersbaas.	"	15c	Aanvanger.	(Glasfabr.)	1e
Aangever.	(Vloertegelfabr.)	1c	Aanwasscher.	(Wollen dekensfabr.)	15c
"	(Aardewerkfabr.)	1d	Aanzetter.	(Glasfabr.)	1e
"	(Katoenfabr.)	15c	Aardappelboeren.	(Landbouw)	18a
"	(Houthandel).	20a	Aardappelen.	(Handel)	20c
Aanhaakster.	(Bleekerij)	15d	Aardappelmeel.	(Fabricage)	17d
Aanhaker.	(Katoenenfabr.)	15c	"	(Handel)	20c
Aanheffer.	(Glasfabr.)	1e	Aardappelenschiller.	(Binnenscheepvaart)	21d
Aanhouder.	(Machinefabr.)	12a	Aardappelsiroop.	(Fabricage)	17d
Aanknooper.	(Katoenfabr.)	15c	Aardbewerker.	(Vloertegelfabr.)	1c
"	(Wolfabr.)	15c	Aarddrager.	(Aardewerkfabr.)	1d
Aanlangster.	(Kapokindustrie)	7b	Aardwerk.	(Fabr. van grof)	1c
Aanlapper.	(Sajetfabr.)	15b	"	(" " fijn)	1d
"	(Katoenspinnerij)	15b	"	(Handel)	20d
"	(Katoenfabr.)	15c	Aardwerkbijdrager.	(Aardewerkfabr.)	1d
Aanlasser.	(Garensponnerij)	15b	Aardewerkdrukker.	"	1d
"	(Sajetfabr.)	15b	Aardwerkteller.	"	1d
Aanlegger.	(Gas- en waterl.)	4a	Aardewerkweger.	"	1d
Aanlegster.	(Katoenspinnerij)	15b	Aardgraver.	(Steenfabr.)	1c
Aanmaakster.	(Vlaggedoekfabr.)	15c	Aardklopper.	(Aardewerkfabr.)	1d
Aanmaker.	(Katoenspinnerij)	15b	Aardkneder.	"	1d
"	(Sajetfabr.)	15b	Aardlader.	(Steenfabr.)	1c
Aannaaster.	(Bleekerij)	15d	Aardmaker.	(Aardewerkfabr.)	1d
"	(Breierij)	15c	Aardmaler.	(Steenfabr.)	1c
Aannemer.	(Bouwwak)	4a	Aardmenger.	(Aardewerkfabr.)	1d
"	(Klaringsdienst)	21c	"	(Vloertegelfabr.)	1c
"	(Postdienst)	21e	Aardperser.	(Aardewerkfabr.)	1d
"	(Verhuizingen)	21f	"	"	1d
"	(Waterwerken)	4c	Aardvoerder.	(Vloertegelfabr.)	1c
Aanplakker.	(Gem. dienst)	31g	Aardwerker.	(Pannen- en tegelfabr.)	1c
"	(Particulier)	21k	"	(Openb. werken)	4c
Aanrijger.	(Parapluiefabr.)	7a	Aartsbisschop.	(Waterleiding)	17p
Aanschuiver.	(Tegelfabr.)	1d	Accumulatorenwachter.	(Kerkel. dienst)	33a
Aanslaander.	(Bleekerij)	15d	Achterwerker.	(Electrische centrale)	16b
				(Katoendrukkerij)	15d

¹⁾ Beroepen, die in de beroepstelling bij verschillende daarin voorkomende bedrijven enz. afzonderlijk zijn genoemd, als technici, personeel in algemeenen dienst, voerlieden, schippers, expediteurs, magazijn- en kantoorpersoneel, machinisten en stokers, alsmede speciale beroepen die met de genoemde industriën, geen dadelijk verband houden, zijn slechts éénmaal vermeld. In kolom 2 is dan alleen opgenomen dat bedrijf, of die tak van dienst waarin het beroep uit zijn aard eene zelfstandige plaats bekleedt. (Zie blz. 176 en blz. 220 vlgg.).